

اقدام پژوهی، درمان اختلالات یادگیری با انجام بازیهای آموزشی

نرگس رضایی^۱

^۱ کارشناس ارشد فلسفه تعلیم و تربیت، حمید ضیغمی نژاد کارشناس ابتدائی

مدیر دبستان ابتدائی، n.rezaee334@gmail.com

آموزگار، h.zayghami351@gmail.com

چکیده:

از آنجا که در دوره شیوع کرونا دانش آموزان از آموزشهای رسمی مدرسه دور شده و با مشکلات یادگیری فراوانی روبرو شدند، در خلال اقدام پژوهی حاضر سعی شده تا در زمان حضور و عدم حضور همه بچه ها در مدرسه با استفاده از بازیهای مختلف آموزشی اعم از بازیهای حرکتی و فعالیتهای تقویت حافظه فعال (دیداری و شنیداری) در جهت رفع این مشکلات قدم برداریم و علاوه بر درمان اختلالات یادگیری، تثبیت آموزش را برای بچه هایی که مشکل ندارند رقم بزنیم. در این راستا، معلمان هم با آموزشهای خاص استفاده از انواع اسباب بازیها آشنا شده و با برگزاری جشنواره های مختلف در مدرسه و کلاسهای خود محیطی مفرح و کاربردی ایجاد نمودند.

کلمات کلیدی:

اختلالات یادگیری، اسباب بازی مناسب، بازیهای آموزشی، تثبیت یادگیری، کرونا

مقدمه

اختلال یادگیری، یک اختلال عصب شناختی است. به بیان ساده، اختلال یادگیری ناشی از تغییر در شیوه "سیم‌کشی" مغز یک فرد می باشد. کودکان مبتلا به اختلالات یادگیری به اندازه همسالان خود، یا حتی بیشتر از آنها، باهوش هستند، اما ممکن است در صورتی که برای درک مسائل تنها باشند، و یا به شیوه‌های معمول آموزش ببینند، در خواندن، نوشتن، هجی کردن، استدلال کردن، به خاطر آوردن، و یا سازماندهی اطلاعات، مشکل داشته باشند.

علائم و نشانه‌های اختلال یادگیری

__ مشکل در یادگیری الفبا، اعداد، اشکال، رنگ‌ها و ... (در حالیکه گروه همسالان کودک به راحتی قادر به یادگیری و تشخیص آن هستند)

__ مشکل در استفاده از مداد، ماژیک، قیچی و یا ناتوانی در رنگ‌آمیزی درون خطوط

__ عدم توانایی در بستن دکمه‌ها، زیپ، بند کفش‌ها و ...

__ مشکلات مرتبط با تلفظ یا هجی کردن کلمات

__ ناتوانی در به کار بردن ریتم و قافیه

__ عدم توانمندی در کاربرد و یافتن کلمات مناسب

__ عدم توانایی برای برقراری ارتباط میان صداها و کلمات

__ مشکل در یادگیری و فهم مباحث پایه‌ای ریاضی

__ گیج شدن در هنگام خواندن کلمات ساده

__ مشکل در ترکیب صداها برای ساخت کلمات

__ کند بودن در یادگیری مهارت‌های جدید

__ عدم توانمندی در املا صحیح و اشتباه‌های روتین و همیشگی

__ مشکل در بحث‌های جمعی و اظهار نظر با صدای بلند

__ عدم توانایی در درک مطالب ریاضی و یادگیری آن‌ها

__ عدم علاقه به فعالیت‌هایی مانند خواندن و نوشتن و اجتناب از خواندن با صدای بلند

فواید بازی درمانی

ششمین کنفرانس ملی علوم انسانی و آموزش و پرورش با محوریت توسعه پایدار

6th National Conference on
Humanities and Education With a focus on sustainable development
www.mpconf.ir

بر اساس موسسه بین المللی بازی درمانی، تا ۷۱ درصد از کودکانی که به بازی درمانی روی می آورند، ممکن است تغییرات مثبتی را تجربه کنند.

برخی از کودکان ممکن است با کمی تردید کار خود را شروع کنند، اما به مرور اعتماد به درمان بیشتر می شود.

با افزایش حس راحتی و قوی تر شدن ارتباط، کودک در بازی خود خلاق تر یا کلامی تر می شود.

بعضی از مزایای بازی درمانی عبارتند از:

- قبول مسئولیت بیشتر در مورد برخی رفتارها

- توسعه استراتژی های مقابله ای و مهارت های خلاقانه حل مسئله

- احترام به خود

- همدلی و احترام به دیگران

- کاهش اضطراب

- یادگیری تجربه و بیان کامل احساسات

- مهارت های اجتماعی قوی تر

- روابط خانوادگی قویتر

بازی درمانی همچنین می تواند استفاده از زبان را تشویق کند یا مهارت های حرکتی درشت و ظریف را بهبود بخشد.

اگر کودک دارای بیماری روحی یا جسمی است، بازی درمانی جایگزین داروها یا سایر روش های درمانی لازم نمی شود. از بازی درمانی می توان به تنهایی یا در کنار سایر روش های درمانی استفاده کرد.

توصیف موقعیت

اینجانب نرگس رضایی مدیر دبستان دوره اول ابتدائی عباس سعید واقع در ناحیه یک آموزش و پرورش کرمان در سال تحصیلی ۱۴۰۱ - ۱۴۰۰ می باشم. این دبستان با دارا بودن ۶۸۵ دانش آموز پسر در ۱۸ کلاس به تفکیک هر پایه ۶ کلاس در یکی از مناطق نیمه برخوردار شهر کرمان دایر می باشد، ۱۸ نفر معلم به همراه ۱۰ نفر کادر اداری، اجرایی در مدرسه مشغول فعالیت می باشند.

تراکم دانش آموزان در ۱۸ کلاس مدرسه تعداد ۳۵ الی ۴۰ دانش آموز می باشد که تقریباً از سطح فرهنگی، اقتصادی و خانوادگی متوسطی برخوردارند.

بیان مسئله

مهرماه سال جاری پس از حدود گذشت یکسال و نیم از اپیدمی کرونا، تحت نظر ستاد کرونای استانی با مجوز اداره، مدرسه ما در تاریخ ۱۴۰۰/۷/۱۹ بصورت پذیرش حضوری دانش آموزان دایر گردید.

اما این حضور کامل نبود و هنوز هم تعداد کثیری از اولیا ترجیح می دادند فرزندشان در منزل و بصورت مجازی آموزش را دنبال کنند. بهر حال با برنامه ریزی شورای مدرسه و آمارگیری متقاضیان آموزش حضوری، کلاسها در دو گروه دایر گردید و آموزش ترکیبی دروس و محتواهای سه پایه اول تا سوم همکاران آغاز گردید.

در ادامه ی گلابه مندی سال قبل معلمان از سختیهای آموزش، همچنین عدم رضایت ایشان از یادگیری دانش آموزان، امسال با حضور بچه ها در مدرسه این عدم پیشرفت تحصیلی کاملاً نمایان گردید، خصوصاً در پایه های دوم و سوم .

از طرفی این مسئله کاملاً مشهود بود که بچه ها بخاطر دخالت بیش از حد اولیا در درس خواندن و تکلیف نوشتنشان بی انگیزه و تا حدودی تنبل شده اند و متوقع که باز هم پدر یا مادر و ... تکالیف آنها را انجام دهند.

گاهی اوقات هم در بیرون از کلاس مشاهده کردم که حرکات پایه دوییدن، تعادل و حتی راه رفتن صحیح را هم انجام نمی دهند و این یعنی زنگ خطر و آسیب.

گردآوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل

در جلسه شورای آموزگاران اوایل آبان، مساله توسط همکاران مطرح گردید و از آنجائیکه قبلاً دوره شناسائی و درمان انواع اختلالات یادگیری را گذرانده بودیم با علائم و نشانه هایی که همکاران از وضعیت کلی دانش آموزان مطرح نمودند، متوجه شدم که کم و بیش تعداد زیادی از بچه ها به سمت اختلالات یادگیری پیش می روند.

علائمی از قبیل:

- عدم ایجاد ارتباط بین حروف و صداها
- عدم تشخیص حروف الفبا
- ضعف در به یاد آوردن اعداد و حروف
- ضعف در استفاده از نمادهای ریاضی
- عدم هماهنگی چشم و دست و مغز

ارائه راه حل

راه حلهای پیشنهادی و قابل اجرا لیست گردید:

- معرفی دانش آموزان مشکل دار به مراکز درمان اختلالات
- آموزش روشهای تدریس به اولیاء خصوصاً مادران

- برگزاری هر چه قوی تر کلاسها بصورت حضوری و کار کشیدن از دانش آموزان

- دادن تکالیف مضاعف به دانش آموزان

با توجه به اینکه مراکز درمان اختلال خصوصی هزینه بالایی را دریافت می کنند و اولیا از پس این هزینه ها بر نمی آیند، تعدادی از دانش آموزان مشکل دار را به مرکز درمان دولتی آموزش و پرورش هدایت کردیم که با احتساب مراجعات متعدد و زیاد دانش آموزان از مدارس دیگر، نوبت بعضی از بچه هایی که شناسایی شده بودند به بعد از تعطیلات عید نوروز موکول می گردید که عملاً زمان از دست می رفت.

- آموزش اولیا را به کمک همکاران شروع کردیم و از همکاران خواستیم که هفته ای یک جلسه مراحل تدریس دروس را به اولیا (خصوصاً مادران) آموزش دهند تا بعنوان معین معلم در منزل بتوانند با بچه ها کار کنند اما باز هم اولیا بطور کامل توجیه نمی شدند و تکلیف بچه ها را انجام می دادند.

- با اینکه تشکیل کلاسهای حضوری در ۲ گروه ۱۵ الی ۲۰ نفره برنامه ریزی شده بودند اما تعداد زیادی از اولیا ترجیح می دادند که با فرزند خود در منزل و بصورت مجازی کار کنند و بازهم دسترسی به همه دانش آموزان بصورت حضوری امکان پذیر نبود.

- دادن تکلیف زیاد و مضاعف هم جز خسته و عصبی کردن دانش آموزان و اولیا آنها دستاوردی نداشت پس این راه حل هم جوابگو و قابل اجرا نبود .

راه حل انتخابی و اجرای آن

طبق شواهد و گفته معلمان، بیشترین ضعف بچه ها در پایه اول در درس فارسی و در پایه های دوم و سوم ریاضی و فارسی بود که نیاز به فعالیتی ویژه داشتند.

با مراجعه به منابع، همچنین صحبت با همکاران مرکز درمان اختلالات یادگیری دریافتیم ریشه و اساس بروز مشکلات یادگیری املا و ریاضی، ضعف حافظه فعال بچه هاست.

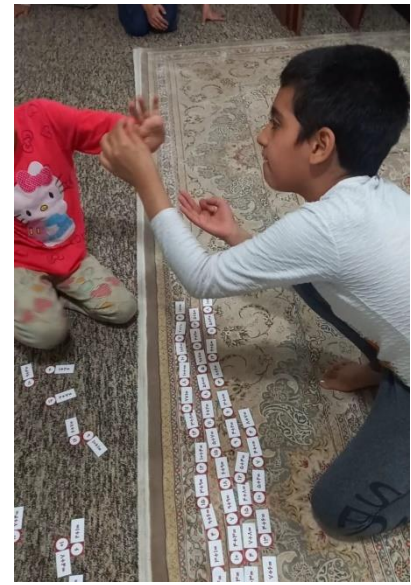
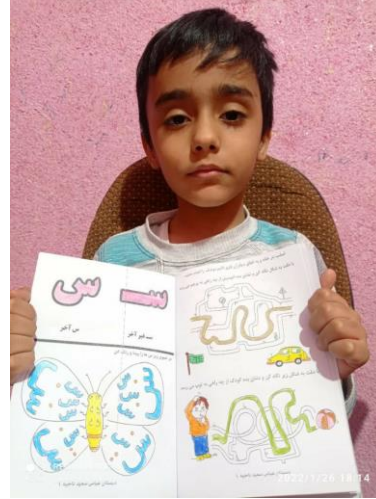
حافظه فعال که شامل حافظه دیداری و حافظه شنیداری می باشد، همچنین فعال نمودن عضلات.

بعد از فعال نمودن این دو بُعد حافظه، موارد دیگر رفع مشکلات یادگیری از جمله آموزش صحیح، پرورش دقت، رفع نارسا نویسی و ... هم مد نظر قرار گرفت تا قدم به قدم به رفع مشکلات یادگیری بعضی از دانش آموزان رسیده و از طرفی زمینه های بروز اختلاف دیگر دانش آموزان هم رفع گردد.

پس از مطالعه منابع و آشنا شدن با راهکارهای تقویت حافظه های شنوایی و دیداری، کتابچه ای با تعدادی تمرینات حرکتی آماده کرده و در اختیار دانش آموزان پایه اول قرار دادیم تا هر شب در کنار تکالیف درسی مرسوم خود به اتفاق افراد خانواده، بازیها را انجام داده و از آنها عکس و فیلم بفرستند. به موازات هدف اصلی این تمرینات یعنی تقویت حافظه فعال، لازم بود بچه ها دقایقی را از مجازی دور شده و لحظات شادی را در کنار خانواده سپری کنند. (حلقه ی مفقوده ی این روزهای کرونایی)

ششمین کنفرانس ملی
علوم انسانی و آموزش و پرورش با محوریت توسعه پایدار

6th National Conference on
Humanities and Education With a focus on sustainable development
www.mpconf.ir

ششمین کنفرانس ملی علوم انسانی و آموزش و پرورش با محوریت توسعه پایدار

6th National Conference on
Humanities and Education With a focus on sustainable development
www.mpconf.ir

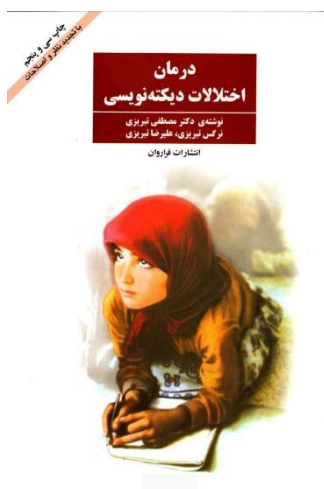
در حین انجام تمرینات حافظه فعال، تحقیقات خود را راجع به انواع بازیها و اسباب بازیهای مناسب کاملتر کرده و با تهیه انواع اسباب بازیها و سپردن آنها به معلمان مدرسه، پس از گذراندن دوره آموزشی و توجیهی انواع بازیهای دبستانی و آشنا شدن ایشان با آنها، خواستم که در کلاسها و در زمان مناسب بازیهای مختلف اجرا شوند.

در این مسیر و با تقویت حافظه فعال بچه ها چند نمونه اختلال املا و ریاضی دانش آموزان توسط همکاران و با استفاده از منابع مختلف از جمله کتب درمان اختلال دکتر تبریزی شناسایی شده و در مدرسه به درمان آنها پرداختیم.

اختلالاتی از جمله قرینه نویسی - نارسا نویسی و ...

درمان اختلالات ریاضی

تالیف دکتر مصطفی تبریزی

انتشارات فریون

درمان اختلالات خواندن

نوشته دکتر مصطفی تبریزی

انتشارات فریون

در ادامه، جشنواره ی بازی را در سه پایه برگزار کردیم و لحظاتی شاد و مفرح برای دانش آموزان رقم خورد.

ششمین کنفرانس ملی
علوم انسانی و آموزش و پرورش با محوریت توسعه پایدار

6th National Conference on
Humanities and Education With a focus on sustainable development
www.mpconf.ir

در این راستا، جشنواره تولید اسباب بازی توسط بچه ها را هم برگزار کردیم تا یاد بگیرند برای داشتن حال خوب لازم نیست حتما مبالغ هنگفت برای تهیه اسباب بازی خرج شود.

تعدادی از دانش آموزانی که در کلاسها و با معلم همکاری نداشتند به مراکز درمان اختلال یادگیری معرفی شدند و از مدیر مجموعه خواستم تا وقت ویژه ای برایشان در نظر بگیرند.

با همکاری خانم مهرپویان و همکاران مجموعه شان درمان خاص این تعداد دانش آموزان هم ادامه پیدا کرد.

شواهد و نتیجه گیری

در پایان ارزشیابی دیمه و پس از آنالیز وضعیت درسی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، رضایت همکاران از رفع بسیاری از نواقص دانش آموزان کاملاً مشهود بوده و به نظر می رسد با توجه به پیگیری خانواده ها، همچنین انجام تمرینات و بازیهای مختلف، متنوع و مفرح آموزشی، توانستیم تا **حدودی** در رفع و درمان تعدادی از مشکلات یادگیری بچه ها موفق باشیم.

پیشنهادات

از آنجا که طی این تجربه و تجارب قبلی دریافتیم از طریق انواع بازی ها و با استفاده از اسباب بازی های آموزشی به راحتی می توان نکات بسیاری را به آسانی به دانش آموزان آموخت، همچنین می توان در درمان مشکلات زمینه ای بروز اختلالات یادگیری از بازی درمانی بهره برد، پیشنهاد می گردد:

ششمین کنفرانس ملی علوم انسانی و آموزش و پرورش با محوریت توسعه پایدار

6th National Conference on
Humanities and Education With a focus on sustainable development
www.mpconf.ir

دوره هایی جهت آموزش معلمان و مدیران مدارس برگزار شده و آنها را با انواع روشهای بازی درمانی آشنا کرد.

مانند کیت های علوم و ریاضی که در مدارس وجود دارند می توان کیت ها و بسته های اسباب بازی مناسب تهیه کرده و در اختیار مدارس گذاشت

در خلال برنامه درسی هفتگی مدارس ساعت یا ساعاتی را جهت استفاده از اتاق بازی یا اسباب بازی های مناسب برنامه ریزی کرد

برگزاری جشنواره و پویش های مناسب دانش آموزی و آموزگاری و ارائه انواع بازی های آموزشی و انتخاب مناسب ترین ها جهت معرفی به سایرین در راستای استفاده از ظرفیتها و خلاقیت معلمان و دانش آموزان

منابع:

[۱] همکاران مرکز مشکلات یادگیری مهتاب، تمرینات تقویت حافظه فعال

[۲] جین مازلو، جین لویس، آموزش از راه بازی

[۳] لیدا کاکیا، ویژگیهای کودکان و نوجوانان خلاق

ششمین کنفرانس ملی
علوم انسانی و آموزش و پرورش با محوریت توسعه پایدار

6th National Conference on
Humanities and Education With a focus on sustainable development
www.mpconf.ir

[۴] عبدالرحمن صفارپور، آموزش مهارت نگاه کردن

[۵] مصطفی تبریزی، درمان اختلالات یادگیری